

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Илиана Павлова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, проф. напр. 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Медиен разказ)*

Автор на дисертационния труд: *Деяна Драгомирова Драгоева*

Тема на дисертационния труд: *Младият човек в медиите: традиционни и иновативни модели на включване*

Основание за представяне на рецензията: *Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 38-25/08.01.2019 г.*

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Във века на динамично развиващи се комуникационни технологии и в условията на глобално споделяне на знания и опит тема на дисертационен труд с акцент върху младите хора и възможностите за тяхното социално „включване“ е изключително актуална. Избраният подход на изследване на медийното влияние и моделиране на поведенческите модели посредством новия тип дигитални наративи, създавани от и за младите хора, при отчитане на двойствената позиция, която те заемат – едновременно на участник и реципиент, изцяло съответства на новата дигитална среда.

Дисертационният труд по убедителен начин представя качествата на автора като изследовател: впечатлява с добра теоретична подготовка, отличава се с изследователска прецизност и аналитизъм на изложението, написан е на добър академичен език. Задължителните елементи за научния тип разработки – предмет, обект, изследователски цели, задачи, са посочени коректно. Добре мотивиран е обхватът на дисертационния труд, като всяка една от отделните глави е насочена към отделен обект: сериалите на „Дисни ченъл България“, излъчени в периода 2013 – 2018 г., българските уеб сериали от и за младежки аудитории, създадени в периода 2013 – 2018 г., оригиналното българско авторско съдържание споделяно в YouTube, насочено от и за младежки аудитории.

Използваните изследователски методи и средства на анализ съответстват на заложените цели и задачи в дисертационния труд, като получените резултати позволяват да се открият тенденциите и да се направят обобщенията и изводите.

Изводите и обобщенията логически следват конкретните емпирични наблюдения и са изведени коректно в края на всяка от главите.

Дисертацията е с интердисциплинарен характер, привличат се и се използват различни знания, свързани с наратологията, психологията, социологията, визуалните изкуства, киноиндустрията и др.

Дисертационният труд е в общ обем от 292 страници, включващ увод, четири глави, заключение, използвана литература (127 библиографски единици). Посочени са приносните моменти и публикациите по темата.

2. Оценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Уводът (с. 5 – 11) въвежда в темата на дисертационния труд; представят се предметът, обектът, обхватът, методите и целите на изследване, конкретните въпроси и изследователски задачи.

В *първа глава* „Младите хора и *хибридната* среда, която обитават“ (с. 12 – 48) се очертава теоретичната рамка на изследването, дефинират се понятията, определя се профилът на младия човек („хората *във възрастта 18 – 29 години*“), а оттук и понятието „социално включване“ се разглежда като процес, който осигурява на индивиди и различни групи „*възможностите и ресурсите, необходими за пълното им участие в икономическия, социалния и културния живот и да се радват на стандарт на живот и благосъстояние, считани за нормални в обществото, в което те живеят*“ (с. 18). За целите на дисертацията е направено уточнението, че понятието „включване“ се обвързва с „*участието на младите хора в комуникационния процес*“ (с. 19). Конструирането на аз-идентичността се разглежда на фона на непрекъснато разширяващата се пропаст между поколенията и различните дигитални светове, които „младите хора“ обитават и които пряко оказват влияние върху личностното им развитие.

Новите дигитални поколения са нови публики, но и нови участници в комуникационния процес – особеност, която дисертантката Деяна Драгоева отчита и на структурно ниво в дисертационния труд: от серийното разказване на Дисни ченъл България и опитите за ангажиране на публиката чрез професионално създадени медийни продукти (втора глава) през уеб сериалите и формите на приобщаване на младите хора в наративите посредством инструментите на дигиталния сторителинг (трета глава) до „дигиталните наративи на участието (participatory narratives)“ на ютюбъри, блогъри, влогъри (четвърта глава).

Втора глава „Форми на серийно разказване: ангажиране на публиката“ (с. 49 – 110) разглежда *„серийното, продължително във времето, разказване, ангажиращо публиката си и създаващо кодове за идентификация, споделен социален опит и емоционална обвързаност“* (с. 50). Специално внимание е отделено на ситкома, като са проследени особеностите на жанра, моделите и различните техники на разказване. Изказва се хипотезата, че *„използването на ситкома като разказна форма благоприятства за лесното формиране на определени мисловни и поведенчески модели, задава стереотипни социални роли и налага определени норми на взаимоотношения“* (с. 54). Обект на изследване са 13 сериала на „Дисни ченъл България“, излъчени в периода 2013 – 2018 г. (10 оригинални продукции, 1 копродукция и 2 произведени във Великобритания и разпространявани в мрежата на компанията).

Трета глава „Онлайн повествователи и серийни разказвачи“ (с. 111 – 187) представя емпирично изследване на разказната структура на българските уеб сериали от и за младежки аудитории, създадени в периода 2013 – 2018 г. (разгледани са 8 оригинални продукции). Целта е да се проследи *„до каква степен структурирането им отговаря на екранното серийно разказване в традиционната му телевизионна форма или става дума за появата на съвсем нова структура, в която се съчетават елементите на дигиталния сторителинг и Аз-ориентираните наративи“* (с. 122). За целите на изследването се дефинира понятието „дигитален сторителинг“ като *„технологично приложение на разказвачеството“* (с. 118), *„форма на „наратив на участието“* (с. 119), кратки истории, обикновено с продължителност от 2 – 3 минути, комбинация от снимки, видео, аудио, *„разказани от първо лице и се отнасят за човек, събитие или тема, пряко свързани с разказвача“* (с. 119).

Четвърта глава „Дигитални наративи на участието (participatory narratives) (с. 188 – 273), създавани от младите хора“ си поставя за задача да проследи как се реализират разказите, създадени от и за младите хора. Хипотезата е, че онлайн лидерите *„обвързват общности около своя Аз-центристки наратив, съставен от продължителни във времето мини разкази, обхващащи най-интимните и лични моменти, чрез които не само се придава опитност, а се споделя самото живеене в неговото всекидневно и екзистенциално измерение“* (с. 189). В изследването са включени 40 популярни български създатели на оригинално авторско съдържание, които го споделят през канал в YouTube.

Заклучението на дисертационния труд представя основните моменти на дисертацията и обобщава доказателствата на основната изследователска теза. Разработено е съгласно изискванията.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В хода на емпиричното изследване дисертационния труд отговаря на поставените изследователски въпроси и конкретни задачи. Бих открила някои от резултатите, които се потвърждават от анализа на наративните структури:

- Направеният анализ на темите, героите и спецификата на разказването в сериалите на „Дисни ченъл България“, излъчени в периода 2013 – 2018 г., позволява да се проследи *„как структурата на разказа създава предпоставки за изграждане и налагане на поведенчески модели, които се пренасят директно в детската и тийнейджърската култура“* (с. 65). В дисертацията ясно са очертани нивата на влияние: *чрез темите* (приятелството; порастването; търсенето, откриването, проявяването на собствената дарба; борбата със злото, мистични пространства, криминални загадки и т.н. – с. 68), *чрез героите* („принцески наративи“ – с. 80), *чрез похватите на разказване* (избор на аз-разказвачески модели и др).

- При уеб сериалите чрез ангажирането на публиката като пряк участник в създаването им (чрез подпомагане със средства, идеи, непосредствено участие и др.) в условията на динамична интеракция (коментари, реакции, харесване, нехаресване, абониране и т.н.) се изгражда общност (с. 131), а самите уеб сериали се превръщат в *„поискано“, фен ориентирано съдържание“*. Направеният анализ показва, че уеб сериалите се проявяват като *„форма на междинен сторителинг, повлиян от наративните стратегии и производствени практики за разпространение на телевизионно и интернет съдържание“* (с. 186). Същевременно българските уеб сериали демонстрират специфика, която дава основание да се говори за *„хибриден трансмедийен наратив“* (с. 182), породен от дигиталната среда, която *„с дефицита си на ориентири за истинност, с размити граници за реалност, създава сценарни „аватари“ през уеб сериалите си, които намират в действителността своите съвпадения и така стават едно цяло, легитимират разказа и го верифицират в двете пространства“* (с. 183).

- Онлайн повествователите (блогъри, влогъри, ютюбъри) *„не просто създават разкази, те задават нова комуникационна формула, в която превръщат себе си в разказ, а чрез него ангажират последователи, които са в непрекъсната интеракция с*

този разказ, пре моделират го и го променят чрез заявките си и поисканото си съдържание“ (с. 271). Заличават се изцяло границите между лично и публично, реално и измислено, изграждат се нови връзки и взаимоотношения „между мен и света“, като се налагат и нови модели на поведение. Влогърите „изграждат нови връзки и взаимоотношения между себе си и света, създават трансгранични практики за изграждане на идентичност, а основен инструмент за това е разказът. Това позволява да се говори вече за влогърски дискурс“ (с. 282).

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Авторката Деяна Драгоева е постигнала предварително поставените изследователски цели. Представеният дисертационен труд запълва празнина в научните изследвания в областта на медийното „включване“ на младите хора в аспекта на двойната им роля в съвременния свят – едновременно на потребители, но и на създатели на медийно съдържание, на герои в медийния разказ, но и на разказвачи и негови автори. Развитието на технологиите и на аз/ние-медията в условията на второто поколение уеб-услуги е предпоставка за появата и на новите форми на разказване и споделяне на опит и знание; също така обаче това е и сериозно предизвикателство за обществото като цяло заради амбивалентния характер на реалността, която обитават младите хора – едновременно физическа, медийно представена, художествено създадена и досътворена, въображаема; разказана (в относително завършена медийна форма), но и разказваща се, разгръщаща се като непрекъснат процес на взаимодействие между автори, герои, потребители, при постоянна смяна на ролите и с прекосяване на пространствените граници между тях, със заличаване на всякакви времеви рамки на протичане на медийния разказ).

- Като съществен научен принос на дисертационния труд бих открила използвания анализ на производствената структура на (сериен) разкази с цел извеждане на иновативни форми на серийно разказване, чрез които да се моделират поведенческите модели при младите хора.

- С приносен характер са разгледаните трансформации на „личния наратив“ в „участващ наратив“ като съвременна практика.

- Изследването има приносен характер в проследяването и представянето на българския опит във влогосферата към 2018 г., както и в систематизирането на различните наративни практики и категоризирането им.

5. Оценка на публикациите

По темата на дисертационния труд са представени три публикации, които количествено и качествено отговарят на изискванията, свързани с процедурата.

6. Оценка на автореферата

В структурно и съдържателно отношение авторефератът представя коректно дисертационния труд.

7. Препоръки и критични бележки

Дисертационният труд има иновативен характер; въвежда в една неизследвана област, като тематизира процеси и явления от ключово значение за съвременното ни общество са дигиталните разкази и тяхното влияние върху младите хора; представя новите форми на разказване и съучастващо поведение на автори и герои („участващ наратив“) в условията на новия тип дигитална среда, с размити граници между истина и измислица, реално и виртуално, лично и публично и др.; направените наблюдения и изследваният емпиричен материал се отнасят до българската практика; използваният подход цели създаване на собствена изследователска рамка и теоретична постановка. На основата на това считам, че публикуването на дисертационния труд в самостоятелно монографично изследване би било от полза на по-широк кръг читатели.

8. Заключение

Като имам предвид отбелязаните качества на представения дисертационен труд *„Младият човек в медиите: традиционни и иновативни модели на включване“*, препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват утвърдително за присъждането на *Деяна Драгомирова Драгоева* на научната и образователна степен *„доктор“*, проф. напр. *3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Медиен разказ)*.

10.02.2019 г.